

ակնարկուած երկաթի կտորին: Այն վայր-
կեանին որ երկաթը հնոցէն դուրս կը քաշ-
ուի՝ սեւութիւնը, ցրտութիւնը և կարծրու-
թիւնը կը սկսին վերադառնալ: Ոչ թէ եր-
կաթին կողմէ մի անգամ ընդ միշտ դոր-
ծուած ակտով, այլ կրակին ամեն վայրկեան
ու ծարունակաբար կատարած ներգործու-
թեան շնորհիւ է որ երկաթին գէպի իբրեւ-
նական վիճակին վերադառնալու ձգտումը
կ'արգիլուի:

Այսպէս է ազատութեան օրէնքը հո-
գեոր կեանքին մէջ. կրնանք այս կերպով
հասկնալ՝ թէ ինչպէս կարելի է մեզքի օ-
րէնքէն ազատագրման փորձառութիւն մը
ունենալ, ու նոյն ատեն չկորսնցնել խոր գի-
տակցութիւնը մեր բնութեան եղծուած ըլ-
լալուն. ուրիշ խօսքով՝ վարել յաղթական
կեանք մը և ունենալ նոյն ատեն ամենէն
անկեղծ խոնարհութեան հոգի մը:

Հայացուց՝ Ն. ԱՅԵՂԱՅ

Թէ ԻՆՉ Է ՄԱՐԴԸ ԱՐՏԱՔՈՅ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

«Իիսեմք քէ օրէնքը հոգեւոր է. սակայն ես մարմնա-
ւոր եմ, մեղքի գեղարեան ասկի ինկած. որովհետեւ ինչ
որ կ'ընեմ չեմ գիտեր. չեմ րնէր այն ինչ որ կ'ուզեմ
րնել, այլ րնդնակառակը, ինչ բանէ որ կը խորհիմ
զայն կ'ընեմ: Արդ, եթէ չուզածս բանն է որ կ'ընեմ,
ասով իսկ կը վկայեմ որ օրէնքը յաւ բան մըն է: Արդ,
ես չեմ որ կը գործեմ իմ չուզածս, այլ իմ մէջս րնակող
մեղքը: Որովհետեւ ես գիտեմ որ իմ մէջս, այսինքն իմ
մարմնիս մէջ, ոչ մէկ բարի բան կայ: Արդարեւ փա-
փաք ունիմ բարի ճկաստած բանը րնելու, բայց զօ-
րութիւնը չունիմ: Վասնզի բարին՝ զոր կը փափաքիմ
րնել, չեմ կրնար րնել. այլ չարը՝ զոր չեմ ուզեր րնել՝
կ'ընեմ: Եթէ իմ չուզածս է որ կ'ընեմ, կը նշանակէ
որ ոչ թէ ես եմ որ կ'ընեմ՝ այլ՝ իմ մէջս րնակող
մեղքը: Արդ, ա՛յս է իմ փորձառութիւնս օրէնքի մա-
սին. կը փափաքիմ րնել ինչ որ բարի է. սակայն չարն
է որ իմ առջեւ կ'եղլէ: Ներմտալեւ համամիտ եմ Աս-
տուծոյ օրէնքի կատարելու, սակայն կը հանդիպիմ իմ ան-
դամներուս մէջ ուրիշ օրէնքի մը որ կը պայքարի այն
օրէնքին դէմ որուն հետ ես համամիտ եմ, ու զիս գետի
կը դարձնէ մեղքի օրէնքին որ իմ անդամներուս մէջ է:
Ուրեմն ես ինծի ձգուած՝ միտքով Աստուծոյ օրէնքին կը
ծառայեմ, իսկ մարմնով՝ մեղքի օրէնքին: Թշուառ մարդ
մըն եմ ես. ո՞վ պիտի ազատէ զիս մահառիք այս մա-
րմնէս. — Աստուած: Փառք Իրեն Յիսուս Բրիստոսի
միշտոյն»:

(ՀՈՂԱՄ. Է. 14-25)

ՀՍԿՈՒՄԸ (*)

Մերթ լոյսի և մերթ ստուերի պահերը
կ'ընտրէ եկեղեցին իր պաշտամունքներուն:
Թերեւս հպատակելով կեանքին իսկ պայ-
մանին՝ որ խառնուրդն է այդ երկուքին:
Ստոյգ է ամէնուս համար որ այս տնօրի-
նութեան ծնունդ կուտան հոգեկան պատ-
ճառներ, եթէ նոյն իսկ շատեր անգիտակ
եղած ըլլան այս իրողութեան և զայն վը-
րիպեցնեն ուշադրութենէ՝ անոնց ամէնօրեա-
ն ու սովորական հանգամանքին հետեանքով:

Անոնք, այդ պաշտամունքները, ծը-
նունդ առին կրօնքին հետ և կեանքին զու-
գընթաց՝ ծածուկ, առանձնական՝ աւելի
ճիշդ՝ առոնին ձեւերու ներքեւ, սարսափի և
հալածանքի այն օրերուն՝ երբ արգիլուած
էր անոնց հրապարակային հանդիսագրումը՝
մինչև եկեղեցիին ազատագրումը՝ պետա-
կան կրօնք դառնալէն և գետնադամբան-
ներէն իր յարութիւն առնելէն յետոյ, որմէ
վերջ, ան կ'ունենար իր տիրապետութեան
շրջանը և վերջ կուտար այդ պաշտամունքի
ձեւերուն զանոնք փոխանակելով հասարա-
կաց պաշտամունքով: Երկուզած հոգիներ՝
անշուշտ, երկար ատեն, որդեգրած էին ու
կը կիրարկէին աղօթքի վաղեմի սովորու-
թիւնը՝ «Եթեմ անգամ յաւուրն օրհնեցից
զքեզ»ը, մինչև որ եկեղեցին ստիպուեցաւ
յարգել կեանքի պահանջները և զանոնք
վերածեց երկուքի կամ առաւելագոյն երեքի,
տոնական օրերուն անոնց կցորդելով Ս.
Պատարագի խորհուրդը: Եկեղեցին ասով
չթխտեց առանձնական աղօթքին կարեու-
րութիւնը սակայն, հասարակաց պաշտա-
մունքին տուաւ գերակշռութեան առաւե-
լութիւն՝ վասնզի տարբեր զգայնութիւններ
ու տպաւորութիւններ կ'ստեղծուին բազ-
մութեամբ աղօթելուն մէջ, խոր և ցնցող
հոգեկան զեղումներէն ուրիշներ ևս կ'ազ-
դուին մեծապէս:

Այսպիսի պահերուն արտասանուած ա-
ղօթքներ և երգեցողութիւններ՝ սրտազին
և զգացուած շնչտերով՝ յուզումի և վե-
րացումի հոգեկան ալիք մը կը ստեղծեն որ
վարակիչ կը դառնայ ամենուն, մինչ ա-
ռանձնական աղօթքի մէջ մարդ ստիպուած
է դոհանալ միմիայն իր ոյժերուն խանդա-
վառութեամբ:

Եկեղեցին՝ այսպէս, ուժգին թափով

(*) Քառուկ՝ խոստած Մատթ 26-ին, Ս. Յակոբեանց
Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի պահուն:

մը ուրեմն, կը սկսի լոյսի մէջ կատարել Տնօրինական խորհուրդը փառաբանող իր մեծ տօները՝ Տաղաւարները, իբր իր յաղթանակին փառաւորումը, մեծաժայելուչ ու փառահեղ, հանդիսական շքեղանքով հաւատացեալներու ներկայութեան եւ աշխարհի աչքին։ Այս հանդիսութիւնները աւելի փառաւոր ընծայելու համար չէին խնայուեր անշուշտ, ոչ թագաւորներու եւ իշխաններու, ոչ իսկ հարուստներու և հաւատաւոր ժողովուրդին մեծագին ընծաները։ Նուէրներով մասնակցիլ այս հոգեւոր խրախճանքի պերճութեան՝ անկէ մխիթարութեան իր բաժինը առնելու համազօր բան մըն էր ամենուն համար։ Սակայն մինչ այսպէս, եկեղեցին լոյսին մէջ կը հռչակէր իր յաղթանակին պանծացումը, իր մեծագոյն տօներով — չեմ ծանրանար ամէնօրեայ պաշտամունքին որ Աստուծոյ ներկայութեան թարմացումն է մեր մէջ, օրը սկսող և վերջաւորող տեղութեան վրայ, մեզ մօտ բերելու մեր ճակատագրին տրտմութիւնը և Աստուծոյ անհուն սփոփանքը — չի մոռնար նաև ստուերի մէջ կատարել հոգեկան ուրիշ տագնապներու դիմաւորման համար պաշտամունքի ուրիշ կերպ մը, որ, տարբեր զգայութեան և ապրումի արտայայտութիւնն է — Հսկումը։

Հսկումը, հին ատեն ոգեկան տագնապէ աւելի, ինչ որ կը կատարենք այսօր, համայնական պատուհասներու դէմ մատուցուելիք պաշտամունք մըն էր։ Հսկումի կը դիմէին բնագաւառներու մէջ, ո՞վ չի յիշեր — Իացի Տաղաւարները կանխող նախօրերէն — երբ մեծ հեղեղ մը կը սպառնար աւերել ամբողջ քաղաքներ և գիւղեր, երբ զօրաւոր երկրաշարժ մը հիմերէն կը սարսէր բնագաւառին մեծ մասը՝ աւերներու և կեանքերու կորուստին սարսափով, երբ համայնական երաշտ մը կը տիրէր աշխարհին մէջ՝ սովի ու սրածութեան մատնելով ամէնքը, երբ մեծ ու աղէտալի պատերազմի մը փոթորիկը կը փրթէր, այս բոլոր կործանարար ոյժերուն դէմ մարդիկ կը դիմէին Աստուածային օժանդակութեան՝ խնայելու աշխարհին և ազգարնակչութեան այս մեծ աղէտները։

Ու դեռ կը դիմէին մարդիկ հսկումի, մեղքի ու սատանի սադրանքներէն ազատուելու համար՝ երկիւղալի տենդով մը, ա-

ղերսելով որ, երկնային զօրքերուն գոհնող պահպանէ զանոնք անոր դէմ, ողորմագին շեշտերով, գիշերուան ստուերին ու լուսթեան մէջ։ Այդպիսի պահ մըն է ահա, որ, կը կատարենք, ու, կեցած սա ստուերոտ, աղօտալոյս կանթեղներու և մոմերու պլլպլացող լոյսերուն քաղցրութեան մէջ, ուր, ոգեղինացած են կարծես՝ անտեսանելի ու աներևոյթ զօրութեան մը առջև, հաւատացեալները, և ուր, կարծես թէ կեցած ենք ամէնքս մեր մեղքերը խոստովանելու կորանքով՝ այլալլած ու լոյն, մութին մէջ, ուրիշ զգայնութեան մը ազդեցութեան տակ։

Պահը կը խռովէ մեր էութիւնը, ու միտքի բան մը կը հոսի մեր հոգիներէն ներս՝ որ պիտի չիցուէր ուրիշ ուէ զգայութեամբ, այն պահուն, երբ կը կարդացուէին սաղմոսներ, աղօթքներն ու մաղթանքները այնքան ողորմահայց և այնքան զուսպ որ կարծես թէ գային տառապանքին իսկ անդունդներէն, խորունկ և անկեղծ, Ամենակալին ուղղուած, արհաւիրքի մը ազդարարութեամբ։

«Եկեցցէ՛ ող սկսած էր արդէն արդարին ու մեղաւորին ոգորումը, ուր, առաջինը իր կեանքին լոյսը նկատած է Աստուծոյ օրէնքները չարին մեքենայութեանց, անխրաւութեան ու ամբարտաւանութեան դէմ, ու, երկիւղով կ'աղերսէ Աստուծոյ պաշտպանել զինքը գիշերուան ու քունին խաւարին մէջ, որպէսզի առտուն արթննայ առողջ ու զուարթ՝ փառաբանութեանց առաջադրութիւններով։ «Հաւատով խոստովանիմով կ'ընէ Մեծ Սուրբը — բաւ ըլլայ յիշել թէ այս սքանչելի աղօթքը թարգմանուած է քսան և չորս լեզուներու ըստեղծելով նոյն սքանչացումը բոլորին մէջ — իր հաւատոյ դաւանութիւնը Ս. Երրորդութեան, կը խնդրէ ջնջել իր յանցանքներու ձեռագիրը, տալ իմաստութիւն իրեն, հսկել իր զգայարանքներուն և ուղղել իր զնացքը դէպի բարին, իր աջը հովանի ընէ իր վրայ քնանալու և արթննալու պահերուն, իր անձը Աստուծոյ կը յանձնէ հոգալու եւ պատրաստելու իր հոգեկան ու մարմնական կարիքները, կը հայցէ մոլորողները դարձի բերողէն փոխելու իր չար սովորութիւնները, իր աչքին առջև բեւեռելու մահուան սոսկալի օրը, գեհնին երկիւղը եւ արքայութեան սէրը՝ մեղքէն

զղջալու եւ արդարութիւն գործելու, կը փափաքի աւանդել իր հողին բարի հրեշտակին ձեռքին մէջ, որպէսզի արդար դատաւորը փրկէ զայն յաւիտենական հուրէն, կը խնդրէ թողութիւն ամենողորմ Տիրոջէ իր թշնամիներուն և առեկներուն իր դէմ գործած յանցանքներուն համար, աղօթելով որ փառաւորեալ Տէրը ընդունի իր այս աղերսը բոլոր սուրբերուն բարեխօսութիւններով:

«Փառք քեզ Տէր Աստուած մեր»ով ոչ միայն պիտի կնքուի հոկումի այս ազնկան զեղումը այլ և պիտի խնդրուի Մարգարէր Աստուծոյ այս օրը՝ բարի և խաղաղ անցընելու ու յառաջիկայ գիշերը՝ մեղքէն, չարիքէն ազատելու և դէպի բարին առաջնորդելու, որպէսզի արժանի ըլլան բոլոր հաւատացեալները առաւօտեան օրհնութեանց և փառաբանութիւններու, հայցելով որ խաղաղութիւն պարգեւէ աշխարհին և արաբաճներէն վերցնէ ցատու մի ու պատահապէս, ողորմի հայրերուն, եղբայրներուն և երախտաւորներուն, օգնէ քրիստոնեայ թագաւորներուն և իշխաններուն՝ անոնց զօրքերուն և զաւակներուն, անխորձ ու անխռով պահելու ընտրեալ առաջնորդն ու եղբայրութիւնը իր կամքին ողորմութիւնով, և սուրբ Նշանով հալածելու մեր սահմաններէն և բնակութիւններէն անեքեայթ և երեւելի թշնամին՝ փրկելով ամէնքը յաւիտենական հուրէն:

Ասոնք բոլորը, որոնք, տարրերը կը կազմեն հոկումին կը թուեմ նախ տարուելու իր նկարագիրը և յետոյ ճամբայ բանալու այն խոր ու տիրական ձայնին որ կուգայ լեցնել ու վերացնել հոգիները այս պահուս, միսթիք աղօթողին հօր, ծաւալուն ու գերող շունչովը:

Աղօթքը լեզու չունի ըստած է. պիտի համարձակիմ ըսել թէ Նարեկացին գտած է այդ լեզուն, վասնզի եթէ ան զգայնութեան մը վարակիչ թափն է որ ուրիշէ մը կ'անցնի այլոց՝ խռովք և յոյզեր յառաջ բերելու հոգիներէն ներս, ինքնաբոլոր ու յորդող, Նարեկացին աղբուրն է այդ ըզգացումին: Զարմանալի, հայ մամիկը կը հասկընայ Նարեկը, անով կը կապէ դեբը ու կը բռնէ ակտերը, մինչ զբարբարագէտներ գժուարաւ կը լուծեն անոր ոճին ինքնաշատուկ քերականական ճշգրտութիւններն ու խրթնութիւնները. անկա իր բժժանքի գիրքն է վարչամակուած՝ մերթ իր ծոցը,

մերթ անարին ներքեւ, և մերթ ալ իր խուցին ամենէն անմատչելի տեղը դրուած՝ իբր աւանդ սրբազան: Աղօթքի ու կեանքի իրականութեան բացուած է իր հողին — լինչ փոյթ եթէ պակսին անոր կեանքի մասնաւորութիւններ հետաքրքրներու համար՝ մեծ և վաւերական արժէքներ վերեն կեանքէն — վանքի մը խուցերէն միոյն մէջ ուր, հոկած է ան ստէպ, տեսած, շօշափած ու շնչած է Աստուծոյ ներկայութիւնը, ամէն կողմ: Աստուծոյ հետ այս մշտական ապրումը առիթ տուած է իրեն որ ան մարմնաւորէ ու առարկայացնէ իր միտքին տեսութեան առջեւ զԱստուծոյ, այդ բաւարարող, լիացնող ու ցանկալի ներկայութիւնէն՝ խանդավառ ու ինքնամոռաց, չափէ մեղքին անդունդը ու ծածկատեսին աչքին առջեւ «քամէ ամբարուած թարախը իր վերքին»՝ մեղքին: Ոչ մէկ գրիչ աշխարհի միսթիք գրականութեան մէջ կրցած է այնքան լայնաշունչ ու բաղմակերպ, այնքան անկեղծ և ուժգին ըստպանել մեղքը բաւերով որքան Նարեկացին: Ու եթէ երջանիկ հոգի մը կարենար տալ թարգմանաբար զայն աշխարհին՝ այդ ստեղծագործ ու ինքնատիպ հանճարը, տիեզերական արժէքներու կշիռին մէջ դրած պիտի ըլլար հայը իր ծանրագին ադամանդը: Իր հոգին տառապեցնող այդ փոթորիկը, որ, կ'ալեկոծուի մշտապէս իր մէջ, որ կ'այրէ ու կը ճենճերէ իր միտքը ու կը զսպանակէ իր երեւակայնութիւնը միևնոյն լարին թրթռացումով կը ներկայանայ ինչպէս ամբողջ Նարեկին նոյնպէս «Ընկալ քաղցրութեամբ» մաղթանքին մէջ զոր քիչ յետոյ, պիտի յանձնեմ ձեր ուշադրութեան: Եթէ «Հաւատով խոստովանիմ»ը Քրիստոնեայ հոգիի մը խաղաղ կեանքի պատկերն է, և եթէ «Փառք քեզ Տէր Աստուած մեր»ը քրիստոնեայ ազգի մը հոգեբանութեան հայելին, «Ընկալ քաղցրութեամբ»ը մեղքի սարսափին տակ գալարուող անհատին ճիշն է: Հոգիի ու մարմնի՝ ներհակընդդէմ երկուութեանց տեսակ մը պայքար, որքան բնական նոյնքան անխուսափելի, որ կը տառապեցնէ մարդը և զոր Նարեկացին կը պատկերացնէ այնքան հրաշալիօրէն:

Այդ մաղթանքը ունի երեք եզրեր. նախ Տէր Աստուած հօրը, որ հեռի է ըլլալէ նախանձոտ, վրէժխնդիր, պատուհա-

սող, որոտի, հուրի ու շանթի կայծակումներով ինքզինքը յայտնող Եհովան, տեսակ մը վախի ու սոսկումի Աստուած, ընկճուած ժողովուրդի մը հոգեբանութեան ծնունդ, այլ՝ ի հակառակէն, է այն ամենապարզէն, ողորմած ու զթած, ծածկատես, վերնային ու փարատիչ եայլն, անձնաւորեալ այն գերագոյն էակը որ, ունի մարդկային զօրովին բոլոր կարելիութիւնները և որ կը ճանչնայ տիղմին մէջ թաւալող մեղաւորին բոլոր միտումները զոր կ'զգայ, կը տեսնէ ու գրեթէ կը շօշափէ աղօթողը. ստորոգելիներ՝ որոնք քաղցրութիւնն ու ուժգնութիւնը կը պատկերացնեն մեղաւորին սպասող Աստուծոյն, ծնունդ հայ հոգիին՝ յղացքով մը հանգէտ իր ճակատագրին, որուն կրնայ ապակիին մեղաւորը վստահ յոյսով փրկութեան մը ակնկալութեամբ՝ նոյնիսկ մեղքի անդունդներէն:

Յետոյ, սատանան՝ մեղքը՝ զոր կ'որակէ ան, խաբող, մոլեալ, կորուսիչ, ըմբռնող, մարտող, հաղբ (որոգայթ) և գն: Մեղքին՝ աւելի ճիշդ, դիւային իշխանին այս գլխու պտոյտ պատճառող ամականներով պատկերացումը կը մարմնաւորէ զայն, որ գիշերուան մթութեան մէջ արհաւիրքի սարսափ կը պտտցնէ մեղաւորին սենեակէն ներս, անոր շուրջ ու դրանը ափ առած՝ այն պակուցիչ սեռութեամբը, որ երեցած է ան մարդոց երեակայութեան մէջ, որ եղջիւրներ ունի ու կրակէ երախ իր արբանակներու խայտաբղէտ գունդովը:

Հուսկ՝ մարդը, մեղաւորը, որ երկու երեսներով կ'երևի մեզ, նախ՝ մեղքի սարսափին մէջ հեացող եղկելիութիւնը, որ ամէն վայրկեան կ'սպասէ աստուածային օժանդակութեան զինքը պաշտպանելու իր տկարութեան ու գայթուսներու մէջ և կը հայցէ «Պարփակելու առաստաղը իր տաճարին իր հզօր ձեռքովը. իր արիւնջովը զծագրելու սենեակին մուտքի սեմերը, իր խաչին նշանը դրոշմելու իր ելքի հետքերուն վրայ, մաքրելու և յարդարելու իր հանգիստի խշտին ու անկողնի ծածկարանը, շրջափակ կեցնելու իր երկնային զօրքերուն գունդը» որպէսզի ազատ մնայ սաղփանքներէն սատանի. ու յետոյ, յաւիտենականութեան փառքը երդողի դերին մէջ՝ երգակից հրեշտակներուն, որ պիտի զգաստօրէն արթննայ զուարթագին հոգիով

խառնելու իր փառաբանութիւնները անոնց երգին վերառաքելու դէպի երկինք: Ու այսպէս, միշտ խորացող, վերլուծող ու նորոգող բառերու եւ պատկերներու հեղեղով մը կը նկարագրուի այս վիճակը, ապշեցուցիչ առատութեամբ, յորդութեամբ ու ուժգնութեամբ, ինչպէս ամբողջ նարեկին՝ նոյնպէս այս մաղթանքին մէջ:

Մի՛ մոռնաք որ այս աղօթքը արտայայտութիւնն է ժրդ դարու հոգեբանութեան, ուր, սատանան ամենօրեայ ու ամենամեծ պարուրող իրականութիւնն էր:

Այսօր, սակայն, մեղքը չունի եղջիւրներ ոչ իսկ կրակէ երախ: Հագած է ան այժմ ամենէն քնքոյշ ձեւեր եւ ամենէն հաճելի քաղցրութիւններ: Ան չի վախնար նոյնիսկ երբեմն առաքինութիւնը գիմակելէ երբ, ողորմութեան ձեռն տակ կ'որսայ մարդիկ իրենց հաւատքէն շահագործելով անոնց նեղութիւնը պատառ մը հացի գինով, դաւաճան ընելով զանոնք իրենց դարաւոր արեան, աւանդութեան ու կրօնքին: Կը շրջի ան այսօր, մեր մէջ ժպտուն, քաղցրախօս ու համոզիչ կերպարանքի մը ներքեւ և բոլոր կարելի գունաւոր շպարներով: Ասոր համար է որ այնքան դժուար է մեր օրերուն հաւատալ մեր անկումներուն: Թերեւս ձեւեր են մեր աղօթքները քան հզօր տաքնապներ: Որքա՛ն երախտապարտ ենք մեր հայրապետներուն որոնք, եկեղեցւոյ հանդիսաւոր արարողութեանց կողքին տեղ տուած են այսպիսի ճշմարիտ սարսափի, խոր վերգովման պահերու երբ, կը հրաւիրեն մեզ այս մութ ու նուիրական կամարներու տակ ազդարարելու մեղ թէ մեղքը մեր մէջն է նորէն: Ու սրտագինս կը փափաքէի որ, այս մռայլ երգերուն և տրտում պահէն, իւրաքանչիւրդ ձենէ իր սրտին ու հոգւոյն խորը ունենար Աստուծոյ այս վսեմ երկիւղը և սատանի՝ այսինքն՝ մեղքին դէմ հազնէր պաշտպանութեան այս զօրաւոր վահանը և ունենայիք ձեր շրթներուն վրայ մեծ ու միսթիք մեր աղօթողին սա բառերը. «Եւ սքափեալ վերսին ի ննջմանէ ծանուրեան, ամենազգաս արքնութեամբ, հոգեւորոգ զուարթութեամբ ի քեզ արձանացեալ զայս ձայն մաղբանաց՝ բուրմամբ հաւասոց քեզ ամենօրեայ բազաւոր փառաց անճառից, փառաբանողաց երկնագումար խմբից երգակցեալ՝ յերկինս առաքել: Զի դու փառաւորեալ ես յամենայն արարածոց յաւիտեանս յաւիտեանից. ամեն»:

ՀԱՅՐԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ